

Indira Kučuk-Sorguč, prof. historije / History Grad
JU /PU Muzej Sarajeva
ikucuksorguc@gmail.com

KOLUMNA KAO NOVINSKO-PUBLICISTIČKI ŽANR

COLUMN AS A JOURNALISTIC-PUBLICISTIC GENRE

Sažetak

Iako je "kolumna" veoma popularan i u medijskoj zbilji istaknut novinsko-publicistički žanr, u komunikološkoj znanosti se o njenoj specifičnosti i zasebnosti kao rodu ili žanru govori malo i dvojako. Znanstveni komunikološki aparat je dugo dvojio da li je kolumna uopće poseban žanr svrstavajući je u druge žanrove i odričući joj tako osobenost i osebnost, kvalitativnu različitost, jezičku i stilsku specifičnost i rubričku neovisnost. I kada joj je dao pečat novinsko-publicističkoga roda, nije izostalo negiranje koje stavlja oreol kontroverze i podijeljenosti u razumijevanju kolumne u stručnoj literaturi. "Kolumna kao novinsko-publicistički žanr" je povijesno-komunikološka studija koja pruža cjelovit uvid o temi definiranja, historijata, medijskog značaja i vrijednosti koje kolumna zauzima u bosanskohercegovačkoj javnosti. Također se navode sličnosti i razlike između drugih novinskih žanrova i kolumne, sa posebnim akcentom na razlike između komentara i kolumne. Napravljena je i analiza koja obuhvaća paradigmu kolumnističkog stvaralaštva triju bosanskohercegovačkih autora i akcentira distinkcije u njihovom publicističkom izrazu.

Ključne riječi: kolumna, žanr, novinarstvo, narativni žurnalizam, mišljenje, autor

Summary

Although the "column" is very popular and in the media reality highlighted as written genre, in communicology as science its specificity and distinctiveness as gender or genre is talked about very little and two-sided. The scientific communication apparatus has long doubted whether the column is a separate genre at all, classifying it into other genres and thus denying its peculiarity and distinctiveness, qualitative diversity, linguistic and stylistic specificity and heading independence. Even after it was classified as press-publicity genus, declining did not miss out and it created aureole of controversy and division in the understanding of the column in the professional literature.

This is a historical-communicology study that provides a comprehensive insight into the topic of definition, history, media significance and values that the column occupies in the Bosnian public. Similarities and differences between other newspaper genres and the column are also noted, with special emphasis on the differences between the commentary and the column. Analysis that was built includes the paradigm of columnist work of three Bosnian authors and emphasizes the distinctions in their journalistic expression.

Keywords: Column, genre, journalism, narrative journalism, opinion, authors

Definicija kolumne

Kolumna kao novinsko-publicistički žanr¹ čekala je na etabliranje svoga značenja i definiranja u suvremenoj komunikološkoj znanosti više desetljeća. Razlozi nedefiniranja kolumne kao zasebnog žanra su višestruki i leže u različitom poimanju i pristupu žurnalističke struke i prakse ovom pitanju. Znanstveni komunikološki aparat je dugo dvojio da li je kolumna uopće poseban žanr svrstavajući je u druge žanrove odričući joj tako osobenost i osebnost, kvalitativnu različitost, jezičku i stilsku specifičnost i rubričku neovisnost.

I kada joj je dat pečat novinsko-publicističkoga roda, nije izostalo negiranje koje stavlja oreol kontroverze i podijeljenosti u razumijevanju kolumne u stručnoj literaturi.

“U povijesti novinarstva mijenjali su se i novinski žanrovi, što je predstavljalo normalan žurnalistički proces prelaženja iz konvencionalnog u otvorenije i modernije novinsko izražavanje. U nekim historijskim periodima preovladavali su određeni žanrovi, u drugima neki drugi koji su konvenirali tim periodima, društveno-historijskim okolnostima i političkim sistemima. Ali da bi nastao neki novi oblik novinarskog izražavanja potrebno je da se u njemu prepozna više karakteristika koje ga razlikuju od ostalih žanrova. Ovisno o tim posebnim odlikama, smješta se u srodnu skupinu unutar sustava novinskih rodova, koji se u literaturi često spominje kao klasifikacija žanrova.”²

Izvorno značenje kolumne je stubac u novinama ili knjigama³ i kroz novinarsku praksu je ustanovljena kao stubac, tj. stalna rubrika jednoga novinara. S vremenom je takav oblik strukturiranja teksta jednog autora prepoznat od čitatelja kao “stubac s mišljenjem” i tako je kolumna postala stalna rubrika o kojoj se počelo govoriti kao posebnom obliku novinskoga izražavanja.

Kolumna predstavlja tekst pisan u prvom licu jednine, koji pritom ima dozu neskrivene ironije ili je čak prožet i satiričnim crtama. Kolumna se smatra za izuzetno popularan i čitan tekst, a pisac kolumni naziva se kolumnista.

U “Leksikonu mas-medija”⁴ data je precizna definicija kolumne koja u novinarstvu označava “vrstu komentatorskog teksta, rezerviranog samo za najistaknutije autore čija razmišljanja i stavovi posebno interesuju čitaoce. Za takve autore redakcija obezbjeđuje odgovarajući prostor u listu. Obično

---

¹ Riječ “žanr” dolazi od francuske riječi “genre”, što znači vrsta ili rod.

² Obradović, Đorđe, *Kolumne nisu novinski rod*, Dubrovnik: Medianali, 3, 2008, 13–37.

³ Kolumna je termin latinskog porijekla, nastao od riječi “columna”, što u prijevodu znači – stub, dok u suvremenim rječnicima stoji i značenje novinski stubac ili stubac u knjizi, stalna novinska rubrika jednog autora.

⁴ Tucaković, Šemso, *Leksikon mas-medija*, Sarajevo: Prosperitet, 2004, 150–151.

se kolumna nalazi na jednom mjestu, istog je ili približnog obima, sa istom vrstom slova, fotografijom autora... Iako kolumna nosi prvenstveno pečat ličnosti autora, ona je žanr koji je prepoznatljiv po nekoliko sljedećih karakteristika: 1. Svi kolumnisti svoj stav razrađuju, postupno i uvjerljivo, uz uvažavanje suprotnih mišljenja. 2. Jezik kolumne je jasan, precizan, bez fraza i nepoznatih izraza. Autor činjenice provjerava i ne zloupotrebljava novinski prostor za lične obračune. 3. Autori kolumni izbjegavaju prepotentnost, jer u suprotnom ljudi neće htjeti da ga snabdijevaju korisnim podacima. Čitaoci, naime, moraju ponijeti utisak, čitajući kolumne, da je pisana baš rad njih, a ne radi afirmacije autora.”⁵

Prema kategoriji žanra, kolumna pripada člancima mišljenja. Sličan kolumni je i blog, koji je novije generacije i koji se razvio putem interneta. Karakteristično kod kolumni je to što se nalaze stalno na istoj strani novina, a u pitanju je uvijek isti autor, koji može biti novinar ili gostujući autor. Uglavnom su autori poznate osobe iz javnog života, a vrlo često se umjesto autorove slike pored kolumne stavlja njegova crtana karikatura. “U ovoj vrsti novinskog članka, kolumnisti iznose svoje mišljenje ili pišu o zajedničkim dešavanjima u društvu, tako da je kolumna pretežno prožeta dozom subjektivnog gledanja.”⁶

Kolumna je, dakle, glas ili gledište kolumnista, a ne novina, i obično se piše u prvom licu jednine. Govori o vrućim pitanjima u društvu ili politici ili čak prikazuje iskustva pisca o određenoj temi. Čitatelj se može složiti ili ne složiti s mišljenjem kolumnista.

“Kolumna se kategorizira i na ovaj način: To je redovno ponavljajući članak ili rad objavljen u dnevnim novinama, časopisu ili drugoj publikaciji. Kolumne pišu kolumnisti.

Od drugih oblika novinarstva kolumna se razlikuje po sljedećim kriterijima:

- redovna je značajka u publikaciji
- njom upravlja autor
- sadrži izričito gledište ili mišljenje.”⁷

Kolumna igra vrlo značajnu ulogu u novinarstvu. Budući da su kolumnisti vrlo iskusni, vješti, upućeni i imaju dobre izvore, njihova se mišljenja poštuju i registrira se njihov stanovit utjecaj na stav i svijest čitatelja. Dakle, kada se neki poznati kolumnista poveže s novinama ili publikacijama, tiraž

---

⁵ Tucaković, 151.

⁶ <https://www.znacenjereci.com/kolumna-kolumnista-znacenje-pojmova/> (pristupljeno 30. 12. 2020).

⁷ <https://www.britannica.com/topic/columnist> (pristupljeno 9. 1. 2021).

novine će se sigurno povećati jer “autorsko novinarstvo” izaziva interes i respekt čitalačke publike.

“Neosporno se radi i o tekstu potencijalno velike čitanosti, jer se najbolji među kolumnistima redovito 'hvataju' tzv. kontroverznih tema i gorućih događanja, u pokušaju da ih svojim ličnim promišljanjem osvijetle i razjasne. Kolumna je bliska satiri, ali to nisu nužno sinonimi, te je kao vid autorski prepoznatljivog pisanja udaljena od klasičnog objektivnog žurnalizma, no i dalje potpada pod njegove principe i kodekse i objavljuje se, uređuje i vrednuje prema njegovim pravilima.”⁸

Kolumnisti čitateljima prenose mnoge činjenice koje tipično informativno novinarstvo ne može, koristeći svoje izvore. Budući da svaka vijest mora biti zasnovana na tačnim podacima da bi se smatrala vjerodostojnom, u njenoj prezentaciji se ne može ići duboko na način na koji kolumnista dopire snagom svog mišljenja. Moguće je očekivati da će kolumnista proturiti i nesvjesno zbog vjerovanja svome izvoru ili svome “šestom čulu” lažnu neproverljivu vijest, međutim, to je etiketa koju mogu ponijeti i vrsni novinari istraživači zbog instrumentalizacije izvora i “pakovanja” podataka. Ponekad kolumnista daje mišljenje na osnovu vlastitoga iskustva, što je općenito “mač sa dvije oštrice”.

“Kolumnisti mogu napraviti ili razbiti bilo što. Većinom njihova iskustva idu u pravom smjeru, a njihovi izvori donose tačne informacije koje otkrivaju skrivene činjenice. Obično su visoko plaćeni zbog svog bogatog iskustva, znanja i izuzetnog kvantuma informacija kojima raspolažu. U današnjem svijetu digitalnih medija njihova je uloga nadmašila printane medije i sada ih se često može vidjeti u vođenju talk-show emisija, iznošenju njihovih mišljenja na vijestima, a viđeni su i u pisanju vlastitih blogova. Njihova uloga nije velika samo u novinarstvu, već i u potpunom društvu.”⁹

Kolumne se zasnivaju prvenstveno na ličnosti autora, omogućavajući mu pisanje o temama u osobnom stilu. pisci ovih izdvojenih stubaca mogu imati šaljiv pristup ili se specijalizirati za određeno predmetno područje ili temu. Kolumnistima je važno razviti vlastiti glas koji je prepoznatljiv njihovoj čitateljskoj publici. Kolumnisti mogu tumačiti događaje i/ili probleme ili pisati o svojim ličnim iskustvima i razmišljanjima. Kolumne se obično objavljuju sedmično, tačno definiranog datuma i na prepoznatljivom prostoru.

---

⁸ <https://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/gdje-su-kolumnistice> (pristupljeno 13. 1. 2020).

⁹ https://www.researchgate.net/publication/336020403_Column_What%27s_It_All_About_and_Its_Role_in_Journalism (pristupljeno 10. 1. 2021)

Kolumna je, definirano u jednoj rečenici, posebna vrsta novinarskog teksta u kojem autor piše o aktualnostima na prepoznatljiv, interesantan ili pak sarkastičan način. “Cilj joj je doći do određenog kruga ljudi koji razumiju autora, koji osjećaju njegove misli, koje prate iste nedoumice i čuđenja – ona potiče čitatelje da razumiju svijet u kojem živimo i ono što se oko nas događa.”¹⁰

Historijat kolumne

Kolumna se prvi put pojavila kada je novinski komentator John Hill 11. marta 1751. počeo pisati u oglašivačkim novinama *London Adviser* i književnom glasniku. Pisao je pod pseudonimom Inspektor.

Njegova kolumna je pisana u prvom licu i nosila je drugačiju stilistiku od dotadašnjih novinskih komentara na političku i društvenu svakodnevicu. Premda je pisana pod pseudonimom, nosila je kolumnističku težinu u stavu i britkosti, bila je rubricirana i objavljivana jednom sedmično. Skriveni identitet autora ustvari je više naglašavao poziciju s koje piše i teme koje obrađuje jer “inspektor” je onaj koji teži istražiti slučaj do tančina, prodirući u svaki sloj priče, unoseći nove izvore i podatke formulirajući ih na karakterističan način.

Iz tog razloga je Međunarodna federacija novinara¹¹ historijat kolumne vezala za ovu originalnu žurnalističku pojavu još sredinom 18. stoljeća.

Tako je odredila da se Dan kolumne obilježava 18. aprila, i na taj način jednom novinsko-publicističkom žanru u odnosu na druge dodijelila poseban značaj. Sigurno je to počast koja se upućuje ispisanom riječi, riječi koja se čita i iščekuje svake sedmice u određenoj novini na određenoj stranici od određenog autora.

Riječi imaju posebnu vrstu moći i njima se mogu izreći najkompleksnije pojave kao i najškakljivije stvari. Upravo zato imamo kolumniste koji bez srama progovaraju o problemima koji najčešće dotiču sve nas. Kolumnista je bez maske, on i njegovo mišljenje stoje sami kao nudisti pred očima svojih čitatelja. Njegova zaštita je prividna, to nisu ni uredništvo ni redakcija pa ni čitatelji. Redakcija je ona kojoj treba prepoznatljiv kolumnista, čije je pero

---

¹⁰ <https://studentski.hr/vijesti/na-danasnji-dan/dan-je-kolumni-evo-kada-su-se-prvi-put-pojavile> (pristupljeno 29. 12. 2020)

¹¹ International Federation of Journalist je najstarija i najveća udruga novinara na svijetu koja je formirana 1926. godine u Parizu. Sjedište joj je u Bruxellesu, Belgija. Broji 187 organizacija iz 140 zemalja svijeta. <https://www.ifj.org/> (pristupljeno 29. 12. 2020).

bitko i pronicljivo, a um oštar i lucidan, koji registrira svaku mijenu i buduće procese, dok mu je jezik slikovit, često nenapadno ironičan i satiričan.

Uredništvo djeluje kao njegov paravan, ali kolumnista, ustvari, stoji sam kada se strelice agresije i reakcije neistomišljenika, kao i onih koji su prozvani u tekstu, okrenu protiv njega. Kolumnista je individualac koji svojim upečatljivim mišljenjem skreće pažnju na razne pojave, događaje i ličnosti i njegovo mišljenje nije nužno mišljenje i redakcije.

Njegov je primarni zadatak da se izdvaja od drugih komentatorskih lica i kolumnista i da njegova zvijezda nikad ne utihne. On je taj koji donosi “svježi” stav u novinu, i odnedavno na portale, i treba da nosi bajrak pravednosti i ispravnosti koju čitatelj prepoznaje u njegovim stajalištima.

Njegova je uloga u novinarstvu zbog toga specifična. Kada je izrazito čitan, onda su odjeci jaki i sveobuhvatni, dok reagiranja mogu biti podijeljena, a ako nije čitan, onda njegove kolumne nisu interesantne i ne donose kontroverzne reakcije.

A riječ je, to nam je poznato, izuzetno moćno oružje. Lako ga je zloupotrijebiti u nepoćudne svrhe, ali ga je isto tako jednostavno iskoristiti u svrhu dobra, istine i pravednosti.

*“Uzmimo svoje knjige i olovke. To su nam najmoćnija oružja. Jedno dijete, jedan učitelj, jedna knjiga i jedna olovka mogu promijeniti svijet – rekla je Malala u knjizi *Ja sam Malala* Christine Lamb i Malale Yousafzai.”¹²*

Sličnosti i razlike: komentar i kolumna

U knjizi “Novinarstvo, teorija i praksa”¹³ autori ističu da su kolumne pisane različitim oblicima izražavanja (humoristički, komentatorski), da ih u pravilu piše jedan autor, ali ih može pisati i više novinara.

Da bismo utvrdili osnovne razlike između kolumne i komentara, jer se i danas polemizira o tome da li je kolumna poseban žanr ili je podgrupa komentara, nakon definiranja kolumne donosimo definiciju komentara.

“Komentar je riječ latinskog porijekla (comentarius) i znači objašnjenje, tumačenje, razložno izlaganje, razmišljanje, prezentiranje javnosti, putem medija masovnog komuniciranja, u obliku stava ili ocjene sadržaja, razvoja ili posljedice jednog događaja. Za razliku od informativnih novinarskih žanrova, poput vijesti ili izvještaja, komentar je produbljena informacija, jer

---

¹² Yousafzai, Malala, Lamb, Christina, *Ja sam Malala*, Zagreb: Profil knjiga, 2013.

¹³ Grbelja, Josip, Sapunar, Marko, *Novinarstvo, teorija i praksa*, Zagreb: MGC, 1993.

tumači uzroke i razloge, otvara pogled na suštinu, povezuje u cjelinu izolovane činjenice i tako se približava istini.”¹⁴

Postoje tri osnovna svojstva komentara: “1. Brzo reaguje na događaj; 2. Događaj ili situaciju vrednuje, tumači i objašnjava; 3. Nosi izrazitu notu angažovanosti autora. U komentaru nema i ne može biti neutralnog stava kao u drugim oblicima novinarskog izražavanja u kojima je stav autora manje vidljiv, i ne tako otvoreno usmjeren.

Postoje uglavnom dvije podjele komentara. Jedna preferira kriterij sadržaja, a druga kriterij povoda. Prema prvom kriteriju postoje polemički i analitički komentari.

Polemičkim se, po pravilu, nešto osporava, opovrgava, zauzima za suprotan stav.

Analitičkim komentarima se neko znanje produbljuje, osvjetljava sa svih strana, istražuju uzroci i sl. Druga podjela spominje obične komentare u kojima redakcija, preko svog istaknutog člana (novinara), iznosi vlastiti stav prema događaju ili pojavi koja traži objašnjenje. Slično značenje imaju i tzv. reagovanja koja su zapravo komentari povodom nekog stava.”¹⁵

“Uvodnik je vrsta komentara u kojem redakcija izražava stav o najvažnijim pitanjima nekog društva.

Neki autori dijele komentare po dužini teksta: na duge, srednje i mini komentare. Dugim komentarima se pribjegava kada je za iznošenje stava potrebna duža elaboracija. Mini komentar podrazumijeva snažno izražavanje, upotrebu uvjerljivih kontrasta. U novinama su prepoznatljivi po nadnaslovima tipa 'govoreći otvoreno', 'direktno', 'protivstav', 'suočavanja', 'iz našeg ugla', 'u žiži' i sl.”¹⁶

“Struktura komentara slična je strukturi svake poruke. Ima uvod, elaboraciju teme i zaključak. Većina komentatora se pridržava starog pravila retoričara po kojem je, u svakom obraćanju javnosti, nužno odmah reći šta reći, zatim to reći i na kraju reći šta je rečeno.

Uvod je kopča koja vezuje komentar za činjenice, za vijest, za događaj. Elaboracija ili argumentacija je ocjena činjenica, utvrđivanje njihove povezanosti, objašnjenje, nagovještaj promjene. Poruka ili poenta zaključka treba da dovede sadržaj komentara u vezi sa društvenim interesom, da nagovijesti akciju ili razvoj situacije.”¹⁷

---

¹⁴ Tucaković, 151.

¹⁵ Tucaković, 152.

¹⁶ Ibidem, 152.

¹⁷ Ibidem, 152.

Analizirajući kriterije koji jedan članak svrstavaju u komentare, možemo ustanoviti da se kolumna po svojoj strukturi više razlikuje od komentara nego što mu je slična.

Prvo svojstvo komentara, da brzo reagira na događaj, nije primjenjivo na kolumnu. Na procjeni je autora kolumne da li će se u svojoj kolumni povinovati dnevno-političkim aktualnostima ili ne. Kolumnista prije svega slijedi svoje afinitete, resurse i modele odabira tema.

Drugo svojstvo, prema kojem komentator treba da događaj ili situaciju vrednuje, tumači i objašnjava, može se aplicirati i na kolumnističku aktivnost, jer i kolumnista određeni događaj ili situaciju vrednuje, tumači i objašnjava, ali on to radi slijedeći vlastite standarde, koji nisu neposredno dirigirani iz uredništva. Preferencija nekoga ili nečega dolazi samo iz njegove vlastite etičke kredibilitnosti i profesionalnog stava. Nije rijetkost da se vrednovanje, tumačenje i objašnjavanje nekog događaja s kolumnističkog stajališta ne poklapa sa mišljenjem uredništva i vlasnika novine.

Treće svojstvo komentara je da nosi izrazitu notu angažiranosti autora. Komentator zbog kratkoće vremena koje ima za pisanje aktualnog komentara nije uvijek u mogućnosti sagledati pravu prirodu nekog događaja i moguće da njegov komentar ostane uskraćen za otkrivanje konteksta. Stoga je i njegov stav u komentaru određen onim što mu je dostupno od podataka "hic et nunc".

Angažman kolumniste je korespondentan sa strukturom teme koju obrađuje u svojoj kolumni i kojoj je izuzetno posvećen. U ovoj kategoriji je neupitna angažiranost i kolumniste i komentatora ali na različitim krajevima jedne prave linije.

Razlika se uviđa i u podjeli komentara na analitički i polemički, dok se kolumne mogu dijeliti jedino na podrodove. Tako imamo kolumne u svim oblastima društvenog života koje su široko spektrirane a da pritom nisu striktno podvedene pod određenu oblast. Kolumne mogu biti tematski posvećene sportu, kulturi, zdravstvu, ekonomiji, politici, umjetnosti itd. Mogu se dijeliti i po stilu na humoristične, savjetodavne, pripovjedne, satirične i druge.

Tačno je da i komentare i kolumne pišu istaknuti članovi redakcije, s tim da komentare pišu uvijek članovi redakcije, dok kolumne pišu i eksterni suradnici. Događa se da redakcija iz svojih redova kooptira kolumnistu koji, nakon uspješnog objavljivanja zapaženih kolumni, postane zaštitni znak novine. Ali je češće da kolumnista zbog izgrađenog renomea bude pozvan da ispisuje kolumnu kao svoje slobodno i nezavisno gledište o određenim pitanjima.

Dok se komentari po dodijeljenom prostoru u novini dijele na duge, srednje i mini, takva podjela nije zabilježena kad je riječ o kolumni. Kolumna ima svoj unaprijed određeni prostor u novini, i uvijek se objavljuje pod istim nazivom na istom mjestu. Jednake je dužine i istovjetnog grafičkog oblika te je obično ilustrirana autorovom fotografijom, iscrtanim portretom ili karikaturom.

Što se tiče strukture kolumne, ona se i u tom segmentu razlikuje od komentara koji se vezuje za činjenice, vijest ili događaj i elaborira problem koristeći se faktografijom i drugim materijalima kako bi zaključkom na kraju doprinio jasnoći teze i uputio čitatelja prema nukleusu problema.

Struktura kolumne u cijelosti zavisi od subjekta koji je piše. Njegov pristup je individualan, slobodan i nezavisan. On obrazlaže određenu pojavu u duhu svoga ličnog svjetonazora. Stoga nije rijetko da kolumnista izdvoji u *lead* neku zabilješku, stih, podsjećanje, književnu sintagmu, nečiju misao, citat i dr., što autor koristi na svoj način. Klasična struktura uglavnom se poštuje u zaključku kada je neophodno završiti priču, ali njegova poruka ne mora biti racionalistički i logički determinirana, ona zavisi od nadahnuća autora i osobnog viđenja teme o kojoj piše.

Kao što se može uočiti na osnovu ove analize, kolumna je po karakterističnosti i strukturi zaseban rod, premda i danas postoje određeni krugovi koji joj odriču pravo roda i idalje je svrstavaju u komentar.

Kolumna i kolumnisti u Bosni i Hercegovini jučer, danas, sutra

Kolumna u bosanskohercegovačkoj medijskoj zbilji kao novinsko-publicistički žanr razvijala se uporedo sa razvojem štampe i novinstva. Kolumna se kao stubac u kojem autor na sebi svojstven način obrazlaže određenu temu pojavila u bosanskohercegovačkim novinama još u drugoj polovini 19. stoljeća.

Prvi bosanskohercegovački i bošnjački novinar-kolumnista bio je Mehmed Šakir Kurtćehajić, koji je kao vlasnik, urednik i novinar “Sarajevskog cvjetnika” ustanovio nekoliko rubrika koje su imale kolumnističku strukturu i javljao se svojim autorskim vrlo čitanim stajalištima o kulturnim, društvenim i političkim temama.

On nije kritizirao institucije i kanone, već je svoj rad usmjerio na prosvjetu pozivajući zemljake da otvaraju škole i školuju djecu: “Našem narodu pismena nauka vrlo je potrebna, a osim ovoga vrlo bi valjalo u većim mjestima otvoriti učilišta u kojima da se nabave knjige i novine, te bi tako

mogli poučavati i oni, koji umiju, i oni koji ne umiju čitati, sastajući se u svako prazno vrijeme, a time bi se i to dobro postiglo što bi takvo mjesto za sastajanje i nevinu zabavu moglo služiti.

O učenjaci domovine, hodite, pokažite se s dragim kamenjem vašeg znanja i prosvijetlite oči i umove vašega naroda, ne stojte, nego pišite šta god da znate da će narodu i zemlji biti od koristi. Zalagao se za multivjersku i multinacionalnu toleranciju, ističući svoju formu suživota: Ne gledajmo manje razlike i zajedničko o prosvjeti da radimo, ugledavši se na tu uzajamnu ljubav o četiri vjeroispovijesti žiteljstva.”¹⁸

Iz ovih citata uvidamo da je Kurtćehajić pisao članke u svoje ime, davao savjete i pozivao na određene aktivnosti, kao što je važnost prosvjećenosti, naobrazbe i kulture. Iskazivao je svoje mišljenje kroz sagledavanje i anticipaciju onoga što dolazi.

Ovakvi izneseni stavovi predstavljaju subjektivno mišljenje autora, dakle, tipično kolumnistički, i karakteriziraju ga slobodoumnost i oštrina uma, jasnost i britkoća jezika, te vlastiti stil koji ne odlikuju pretjerane atribucije, a koji u tom purizmu jezika i stila ipak upotrebljava književne izraze i stilske figure.

Kasnije će se znatan broj književnika okušati u pisanju kolumnističkih zapisa, kao što će mnogobrojni cijenjeni novinari postati kolumnisti, a potom i uvaženi pisci.

Književnost i kolumna kao žurnalističko-publicistički žanr izrazito su povezani kroz istančanu pripovjedačku zakonitost koja simbolizira autorsku erudiciju, idejnost, refleksivnost i umijeće vođenja teme prema zaključku.

Najsnažniji kolumnistički pečat u bosanskohercegovačkom žurnalizmu od 80-ih godina 20. stoljeća do danas ostavili su: Zuko Džumhur, Nedžad Ibrišimović, Dario Džamonja, Abdulah Sidran, Alma Lazarevska, Ozren Kebo, Enver Mehmedbašić, Jasna Šamić, Vlastimir Mijović, Nerzuk Ćurak, Gojko Berić, Džavid Husić, Zlatko Dizdarević, Stjepan Kljujić, Đuro Kozar, Fatmir Alispahić, Edin Urjan Kukavica, Andrej Nikolaides, Dragan Bursać, Faruk Šehić, Ahmed Burić, Indira Kučuk-Sorguč, Sanja Vlasisavljević...¹⁹

---

¹⁸ Dizdar, Senada, “Prvi bošnjački novinar Mehmet Šakir Kurtćehajić (1844–1872)”, Sarajevo: Kulturno naslijeđe, 2017, 61–64.

<http://bosniaca.nub.ba/index.php/bosniaca/article/view/66> (pristupljeno, 12. 1. 2021).

¹⁹ Spomenuta su nasumično neka od prepoznatljivih autorskih imena koji su kao pisci-novinari ili novinari-pisci ili “samo” kolumnisti u proteklih sto godina ostavili neumitan trag u ispisivanju kolumni književno-literarnog stila i u narativnom žurnalizmu. Njihove kolumne su trajale/traju godinama i nisu gubile na čitanosti. Podrazumijeva se da je spisak mnogo širi i da nisu navedena sva imena zbog toga što bi nam zato trebalo mnogo više prostora i ova tema bi se pretvorila u dugo nabranje.

Veoma čitani kolumnisti prelazili su granični Rubikon od kolumne prema narativnom žurnalizmu²⁰ i postajali su respektabilna književna imena, pa se može reći da je kolumna određene autore usmjerila u književnu beletristiku. S druge strane, i pisci su tražili svoju publiku izlazeći u javnost vlastitim intelektualnim gledištima dajući kolumni bogatstvo vokabulara i literarnu obojenost. Njima je kolumna predstavljala direktno suočavanje sa sudom čitatelja. Književnici su, ispisujući kolumne u stupcu sa svojom fotografijom, na ekstravagantan način opravdavali ulogu slobodomislećih intelektualaca koji u svojim literarnim djelima ostavljaju konkretan zapis o predmetu svoga stvaralaštva, dok u kolumnama ostavljaju direktan zapis o sebi samima.

U osnovi koliko je piščev kolumnistički stil bio prohodan i osebujan, toliko je i njegova književnost bila uspješnija u smislu pozornosti i čitanosti.

“Odnos kolumne i njezin magičan utjecaj na sredinu maestralno upotrebljava nobelovac Orhan Pamuk u svojem romanu ‘Crna knjiga’, u kojem misteriozni kolumnista u postaturkovo vrijeme postaje skoro pa državni (ne)prijatelj broj 1. Jasno, autor koristi lik kolumnista kao svojevrstu metaforu o konfliktu pojedinca i društva, osobe i kolektiva, vlastitog mišljenja i ideoloških (dogovorenih) pravila. A njegov utjecaj je ogroman. On je voljen i omražen, štovan i prezren, ali čitan, čitan i čitan... Samim time i utjecajan. Ali shodno tome i opasan. Kako po vlast tako i po oporbu, kako po vjernike tako i po ateiste, kako po jedinku tako i po društvo.”²¹ Kolumnisti koji su počinjali kao novinari i postajali kolumnisti a zatim i pisci egzistiraju u recentnim okvirima današnje intelektualne javne scene. Čini se da je to i prirodan slijed događaja u tom permanentnom i neraskidivom lancu riječi.

Dobar novinar stasa u prepoznatljivo kolumnističko lice, a onda te čitane kolumne stavi među korice knjige i objavi kao izabrane ili sakupljene zapise koji su dostupni svima. Iz tog okvira može se preći na nivo književnosti, jer

---

²⁰ Iako je u pitanju termin koji se koristi manje od dvije decenije, literarni žurnalizam (LŽ), čijim se utemeljivačem smatra pisac-novinar Daniel Defoe (1660–1731), kao žanr postoji gotovo tri stoljeća. U pitanju je vrsta kreacije u novinarstvu u kome su kombinirana fakta prikupljena dugotrajnim, dubinskim istraživanjem sa načinom naracije karakterističnim za literaturu. Riječ je o braku iz računa ili iz ljubavi između literature i novinarstva. Branko Čečen o “narativnom novinarstvu”: <https://www.media.ba/bs/novinarstvo-tehnikiforme-novinarstvo-tehnik-i-forme/sta-je-narativno-novinarstvo-i-kako-ga-pisati>. “Narativno novinarstvo”, ‘literarno novinarstvo’, ‘novi žurnalizam’ – neka su od imena koja označavaju korištenje književnih sredstava izraza u obavljanju osnovnog zadatka pisanog novinarstva – temeljnog izvještavanja o mjestima, ljudima i događajima do kojih čitalac ne može sam da dođe. Jednostavnije rečeno, narativno novinarstvo predstavlja stvarnost predstavljenu u formi literarne priče.”

²¹ <http://pressedan.unin.hr/kolumna-o-kolumni.html> (pristupljeno 9. 1. 2021)

se kolumnisti koji vladaju jezikom, stilom i materijom usuđuju pisati i određene složenije književne žanrove poput pripovijetki, romana, drama, poezije, eseja i ostalih proznih i poetskih djela.

Najsnažniji kolumnistički val zapljusnuo je bosanskohercegovačko novinarstvo krajem 80-ih i početkom 90-ih godina, u vrijeme kada je partijsko novinarstvo postepeno ustupalo mjesto naprednim omladinskim snagama i intelektualcima reformističkih ideja koji se nisu libili zauzeti stav i skrenuti pažnju javnosti na originalnost svoga publicističkog izražavanja. Tada su eminentniji novinari i urednici kreirali kolumnističke rubrike sa istaknutom fotografijom ili crtežom/karikaturom kolumniste i otvorili neke drugačije perspektive opserviranja stvarnosti. Taj novovalni medijski *novuum*, u kojem je kolumna zauzimala preferentno mjesto, omogućio je izlazak većeg broja pisanih izdanja koja su nastajala kao izraz trenutnih društveno-političkih promjena i osvajanja demokracije.

Sarajevske redakcije, od dnevnih do sedmičnih novina i mjesečnih magazina, ako do tada nisu imale rubriku *kolumna*, interpolirali su je u sadržaj novine i postavili na istaknuto mjesto.

U tom uredničkom prestrojavanju na novo vrijeme kolumna je predstavljala žurnalističko sredstvo u osvajanju novinarskih sloboda i liberalizaciji društva. Nerijetko je mišljenje autora čitane kolumne bilo objavljivano i na naslovnici, a kolumnisti su bivali popularni, prepoznatljivi po svom stilu i stavu i često su pitani za mišljenje neovisno od sadržaja kolumne koju su pisali.

Porodični magazini, politički sedmičnici, satirični listovi, sportske novine, časopisi za žene, ekonomski mjesečnici, tabloidi, vjerske novine i one za zdravlje i ljepotu, te omladinski listovi i druga štampana izdanja uveli su redovitu kolumnu pokušavajući inovirati sadržaj i približiti se ciljanoj publici. Iz toga vremena seže i respektiranje mišljenja kolumnista čija su imena ušla u hroniku medijskog života Bosne i Hercegovine.

S obzirom na to da se publicistički stil često isprepliće sa književnoumjetničkim, važne su i stilske figure koje se pojavljuju u kolumnama bosanskohercegovačkih autora. Među najčešće korištenim figurama su metafora, retoričko pitanje, litota i epiteti. U većini tekstova može se pronaći hiperbola i ironija te igra riječi, dok je najmanje neologizama i onomatopeja.

“Sam stil postaje dio prenesenog značenja; struktura i organizacija jezika interpretiraju i informiraju.”²²

---

²² Connery, Thomas B., *A sourcebook of American Literary Journalism: Representative Writers in an Emerging Genre*, New York: Green Wood Press, 1992, 88.

Danas u digitalno vrijeme kada su internet-portali zaglušili medijski prostor informacijama, stavovima, reakcijama i senzacijama, i kolumne su postale viralna prodavnica u kojoj se za “šaku lajkova” prodaje mišljenje i dugogodišnja respektabilna karijera. Obezvrijeđen je i autoritet autora kolumne zbog poremećenih kriterija uredništva koje olako licitira sa čarobnim stupcem.

Globalni konzumerizam proširio se i na medijsku stvarnost koja je postala zagušena lošim vijestima, skandaloznim pričama i površnim kič-promocijama. Takvo novinarstvo diskreditiralo je i kolumnu koja je gubila na vrijednosti onoga momenta kada su provjerene autore počeli procjenjivati nekompetentni i neprofesionalni urednici.

Recentna kolumna svela se na beskonačan broj “važnih” pisaca kolumni čije mišljenje komunikolozi ne valoriziraju znanstvenom metodologijom, a auditorij kojem se obraćaju opterećen je nametnutim redundantnim šund-sadržajima koji služi za zadovoljavanje primordijalnih potreba.

“Problem je u tomu što danas sve češće kolumne postoje radi kolumni te njihovi autori obrađuju već zastarjele pojave, prerađuju tuđa mišljenja bez znaka navoda, pišu kolumnu bez posebnoga nadahnuća i u posljednji trenutak, samo kako bi se pojavila na strogo određeni datum, kako bi uza njihovu fotografiju pisalo kolumnist dana. Takvo što nepovratno srozava ugled autora, ali istodobno smanjuje vjerodostojnost tiskovine. (...) Bilo komentarom ili kolumnom, stariji kolega obično zaključi priču novinara istražitelja koji je uspio poljuljati svakodnevicu, poduprijeti javno mnijenje i postati tema vrijedna komentara.”²³

Kolumna jeste atraktivna forma pripovijedanja o nečemu što bi trebalo animirati čitaočeva perceptivna čula, jer je bazirana na potrebi gonetanja autorovih šifri i znakova, razumijevanja metatekstualnosti kao i jezika satire, ironije, dosjetljivosti i drugog ličnog instrumentarija u jeziku poput žargona, upotreba tuđica, neobičnih sintagmi, neologizama, frazema i sl.

Kao takva, prisutna je i danas u medijima i ima svoje vjerne čitatelje koji su tradicionalno lojalni svojim kolumnistima. Taj se trend nastavlja i u digitalnim medijima. Ipak, njihova autorska snaga i vjerna čitateljska publika ne predstavljaju garanciju da će ih čekati njihov omeđeni prostor u mediju.

Danas, više nego ikada prije, autorov interes da njegova opservacija bude i objavljena sukobljava se sa mnogo superiornijim vlasničkim interesom koji ne pravi ustupke ni prema najvećim perjanicama svoga lista. Od tiraža, internetskog “šerovanja” i “lajkovanja”, čitanosti i praćenja nemoguće je

---

²³ Juka, Dario, *Priručnik za novinske novinare*, Čitluk: Matica hrvatska, 2007, 98.

održavati infrastrukturu jedne profesionalne redakcije. Finansiranje je direktno proporcionalno učešću vladajućih sinekura u razvoju i ekonomskoj stabilnosti nekog medija.

Drugim riječima, kolumnista koji je kritizirao koruptivno i nepotističko djelovanje nekog političara ili grupe pojedinaca čija politička stranka ima udjela u sponzoriranju medija za koji piše doveden je u položaj ugrožavanja njegovog slobodnog i neovisnog izražavanja. Zbog toga su nestajale kolumne i raskidani ugovori s autorom, dok su se kolumnisti nalazili u nepremostivim etičkim dilemama i egzistencijalnim problemima. Što su mediji siromašniji, to je politički utjecaj veći, a novinarstvo izloženo nedemokratskim pojavama, instrumentalizaciji i ugrožavanju slobode javne riječi.

Kolumnista sa dignitetom u tom slučaju raskida suradnju sa medijem koji mu nameće mišljenje, retušira i korigira zapis i uredništvom koje mu sugerira kako i u čiju korist da obradi neku aktualnu temu. Ako se neko iz tog hijerarhijskog lanca umiješa i ograniči autorsku slobodu, koja je preduvjet da bi se autor uopće zvao kolumnistom, a kolumnista napravi kompromis koji pravda određenim razlozima, ruši se glavni stub(ac) ovog poziva.

U klasičnom printanom novinarstvu u Bosni i Hercegovini danas je vidljivo osipanje kolumnističkih zapisa sa prepoznatljivim autorskim pečatom.

Tome vidno doprinosi kako mediokritizacija novinarske profesije tako i pojava i ekstenzivno širenje utjecaja internet-medija.

Život ovog novinarskog žanra “komplikuje” i to što su u vrijeme procvata digitalnih medija forma bloga, kratkog online-komentara te drugi vidovi autorskog teksta na internetu počeli ispunjavati, bar djelimično, njegovu funkciju.²⁴

Blog nije uvršten u novinsko-publicistički žanr jer, da jeste, to bi značilo da bi skoro svaki lični zapis u tom slučaju mogao tražiti svoju znanstvenu “definiranost i kategorizaciju”. Znak jednakosti između kolumne i bloga ne možemo staviti jer blog može pisati svako, pa čak i oni koji nisu opremljeni potrebnim vještinama za pisanje i alatima koje iziskuje profesija. Iz gore navedenog jasno je da su kolumnisti poznata imena izašla iz “novinarske branše”.

Zanimljivo istraživanje koje govori o velikom broju medija u BiH, a samim tim i kolumnista, uradio je sarajevski Media centar. Oni su četiri mjeseca pratili osam informativnih medija kako bi analizirali koliko Bosna i

---

²⁴ <https://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/gdje-su-kolumnistice> (pristupljeno 13. 1. 2020)

Hercegovina ima kolumnista žena, dakle, kolumnistica, kao i o čemu se najviše piše, koje to oblasti najviše zanimaju kolumniste.

Tokom augusta, septembra, oktobra i novembra 2019. godine pratili su sljedeće medije: “Oslobođenje”, “Dnevni avaz”, “Nezavisne novine”, “BH Dani”, te web-portale N1, Žurnal, Vijesti, Radio Sarajevo i Radio Slobodna Evropa.

“Svaki od medija koji su ušli u monitoring imaju posebno izdvojenu rubriku kolumne (naziva se još komentar ili mišljenje)²⁵, a za ove medije piše ukupno 102 kolumnista/ica, od čega 85 (30 redovno) muškaraca i 17 (7 redovno) žena. Od ukupno 472 teksta koji su tokom navedenog perioda objavljeni kao kolumne ili komentari, 390 su napisali autori, a 91 autorice, a procentualni odnos je 82,6% prema 17,6%.

Autori su brojčano dominantniji u svim tematskim kategorijama, osim u kategoriji obrazovanja, a najmanji broj autorica oglasilo se povodom tema ekonomija, sport i kultura. U ukupnom broju tekstova najviše je političkih kolumni, bez obzira da li su u pitanju autori (218) ili autorice (34). Kolumnistice, dakle, nisu nužno tematski drugačije opredijeljene u odnosu na svoje muške kolege, iako ih je značajno manje u svim tematskim kategorijama, mada je nesrazmjer veći kada su u pitanju teme iz politike, ekonomije, kulture i sporta, te manji u pogledu životnih priča i ličnih zapisa, obrazovanja, medija i pravosuđa.”²⁶ Ova analiza potvrđuje da se tematski okvir kolumnista primarno kreće u sferi politike.

Primjeri kolumni u bh. medijima

Kao egzemplari za analizu razvoja, dometa i postignuća kolumne kao novinsko-publicističkog žanra u Bosni i Hercegovini poslužiti će nam autorske kolumne koje su objavljivane u dnevnim listovima “Oslobođenje” i “Dnevni avaz”, na portalu Al Jazeera i drugim medijima. Izabrali smo trojicu kolumnista: Edina Urjana Kukavicu, Dragana Bursaća i Darija Džamonju.²⁷

---

²⁵ I ovo istraživanje nije jasno razlučilo razliku između komentara i kolumne. Čini se da su podatke dostavljali urednici novina i portala koji su rubricirali komentar pod određenim nazivom i autora predstavili kao kolumnistu umjesto komentatora. A postoji vjerovatnoća da su urednici poslali kreatorima ankete imena komentatora sa obrazloženjem da nemaju stalnu rubriku kolumne, ali da imaju rubriku komentar. Ili su podveli pod jednu egidu i komentar i kolumnu, a Media centar tako prenio.

²⁶ Istraživanje je provedeno na uzorku od devet medija od približno 500 (nije moguće doći do tačnog broja jer se slika stanja mijenja iz dana u dan).

²⁷ Izbor je autorski, kako bi bila naglašena tri tipa kolumnističkoga izraza.

Oni se razlikuju po publicističkom stilu, odabiru tema, esteticima, načinima analize i opservacije, dok im je zajednički kriticizam, urbano-kulturni begrund i nedvosmislenost u iskazu. Analizirajući odabrane kolumne, odredit ćemo tip kolumne i opisati autorsku posebnost i samosvojnost u ekspresiji, stilu i senzibilitetu.

Edin Urjan Kukavica (Sarajevo, 1967) je publicista, teolog, kolumnista i književnik, te šejh rifajjskog i nakšibendijskog tarikata. Završio je Fakultet političkih nauka na Univerzitetu u Beogradu 1990. godine, a potom za vrijeme profesionalne vojne službe nastavlja obrazovanje u različitim oblastima – od sigurnosne politike do diplomacije – u Rimu, Ženevi, Kuala Lumpuru i Washingtonu. Magistrirao je na Fakultetu političkih nauka Sarajevu, a doktorirao na Pedagoškom fakultetu u Sarajevu.

Pet godina bio je redovni kolumnista “Dnevnog avaza”, a objavljivao je i na portalu Patria kao i na svom blogu. Od 2015. godine član je Društva pisaca Bosne i Hercegovine. Objavio je dvije knjige izabranih kolumni “Kamo dalje rođače”, 2017, i “Fantom slobode”, 2018. godine.²⁸

Dragan Bursać (Bihać, 1975) je novinar i kolumnista. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Banjoj Luci. Profesor je filozofije i sociologije. Novinarstvom se počinje baviti 1998. u studentskom magazinu BUM. Nakon diplomiranja počinje raditi kao novinar na Radio-Banjaluci. Od 2009. do 2016. zaposlen je kao novinar i kolumnista portala “Buka”. Redovan je kolumnista Al Jazeera Balkans i portala Radio Sarajevo. Godine 2018. u izdanju izdavačke kuće “Samouprava” izdaje prvu zbirku kratkih priča “PTSP spomenar”. Proglašen je novinarom godine za 2018.²⁹

Dario Džamonja (Sarajevo, 1955–2001) bio je bosanskohercegovački pisac, novinar i kolumnista u časopisima “Slobodna Bosna”, “Oslobođenje”, “Kolumnista”, te urednik u časopisu “Lica”. Dobitnik je nagrade *Veselin Masleša* za najbolju knjigu proze za 1985. godinu, te *Fund Free Expression Award* 1993. godine; *Writers' Club Madison* – druga nagrada za dokumentarnu književnost (engl. non-fiction) 1994. godine i otkupne nagrade za poeziju *Madison*, 1996. godine. Za svog života objavio je deset knjiga u kojima je uočljiva kultnost njegovog sarajevskog izraza i svjedodžbe o vremenu koje je nagrizalo svaku poru istinske nesreće kojom je odisao.³⁰

---

²⁸ https://hr.wikipedia.org/wiki/Edin_Urjan_Kukavica (pristupljeno 14. 1. 2021)

²⁹ https://sh.wikipedia.org/wiki/Dragan_Bursa%C4%87 (pristupljeno 14. 1. 2021)

³⁰ https://bs.wikipedia.org/wiki/Dario_D%C5%BEamonja (pristupljeno 14. 1. 2021)

Edin Urjan Kukavica je svoje prve žurnalističke korake napravio u redakcijama popularnih avangardnih omladinskih programa na radiju i televiziji krajem 80-ih i početkom 90-ih godina, kada je bio među pokretačima otvorenog i slobodnog razmišljanja o svim tabu temama tadašnjeg jugoslavenskog društva u dekadenciji. Njegov publicistički izraz je predstavljao izraz čitave jedne progresivne generacije koja se okupljala oko omladinskih časopisa “Naši dani”, “Walter”, “Bosanski pogledi” kao i na kanalu TVSA 3 i popularnoj radiostanici sarajevskoj 202, omladinskom programu i drugom programu Radija Sarajeva. Ti su mladi ljudi izgradili ime kreirajući emisije inovativnog i provokativnog sadržaja bivajući neka nova alternativa pišući iskričave, duhovite i liberalne tekstove. U njegovoj karijeri ispreplelo se nekoliko poziva, ali su svi uvezani intelektualnim promišljanjem i lijepom riječju. U svijetu kolumnizma je posljednjih deset godina objavljujući redovite kolumne u nekoliko medija, od kojih izdajamo kolumne koje su pod nazivom “Čitaj kako piše”, “Kritika (ne)uma” i “Opozicija” izlazile pet godina u “Dnevnom avazu”.

Analizirajući ove kolumnističke zapise, možemo sa apsolutnom sigurnošću ustvrditi da Edin U. Kukavica piše kolumne u prvom licu sa izraženim intelektualističkim stilom koji je prenapregnut znanjem o oblasti koja ga zanima i prilazi temi koristeći impresivni instrumentarij fakata i dokumentarističkih podataka koji su pregledno opisani uz izrazito logiciranje razumljivo širom čitateljstvu.

U kolumni “Tuđe nećemo, svoje nemamo” evidentan je njegov osobni jasan, glasan i nedvosmislen stav o tome da Bosni i Hercegovini treba vratiti njenu imovinu. Autor koristi historijsko znanje, dostupnu faktografiju i prilazi ovoj problematici kao alarmantno važnoj, podsjećajući čitateljstvo na nacionalno blago koje je završilo negdje izvan zemlje. Ovdje se element apela na opominjući način, uz naglašena britka pitanja “zašto”, ustvari koristi kao autorov poziv na konkretnu akciju. U svemu je stil prohodan, a kolumna donosi nove podatke o atraktivnoj temi, što i jeste glavna odrednica kolumne. Krajnji zaključak je autorov žig na ovu delikatnu temu poentiranjem humorom jer vic je ono što otkriva osjetljivu obrazinu priče i na šaljiv način je možda jasnije demaskira nego dublja analiza.

“Kuća se ne pravi od krova i dimnjaka. A naše kuće vlasnike očigledno nije briga što kuća nema temelja. Često mi, rekao bih prečesto, naumpadne onaj ne-vic u kojem Suljo pita Muju: 'Šta je gore: neznanje ili nezainteresiranost?', a Mujo mu odgovara: “Ne znam i ne interesuje me!”³¹

---

³¹ Kukavica, U. Edin, *Kamo dalje rođače*, Sarajevo: Sabah print, 2017, 402.

Ovakav duhovit kraj sa gonetanjem skrivenih značenja i anticipiranjem prilika i daljih poteza onih koji su odgovorni, kao i upozoravanje na mentalitet kojemu je vic razgala, ali ne i korektiv ponašanja, autor determinira vlastiti "credo" – ono u šta on zaista vjeruje kada piše svaki svoj zapis. Takvih primjera u njegovim kolumnama je onoliko koliko kolumni zapravo i ima. Autor svoj fokus stavlja na raznorodne teme, od kojih je većina u dodiru sa aktualnim događajima i informacijama koje su plasirane javnosti. Kolumnista im prilazi svojim ukupnim habitusom, u kojem duhovnost zauzima visoko mjesto, pa je etički kodeks istaknut u istoj mjeri u kojoj je njegovo cjelovito autorsko biće usredsrijeđeno prema razumijevanju društvenih anomalija i njihovoj temeljnoj vivisekciji.

Edin U. Kukavica u svojim se kolumnama u znatnoj mjeri koristi kulturno-historijskim naslijeđem, književnom ostavštinom, narodnim pripovijestima, hikajama, usmenom lirikom, poezijom modernog vremena, stihovima pjesnika generacije, rokenrola, pop-kulture svjetske, eksjugoslavenske i bosanskohercegovačke provenijencije, dakle, osobnim fundusom znanja, umijeća i fascinacija s kojim polazi na medijski megdan. Glavna karakterističnost njegove kolumne je izražena u sintagmi "da misli svojom glavom". Pritom kao istinski intelektualac, svoju čitalačku publiku ne obeshrabruje i ne podilazi joj. On piše razumljivim jezikom, vrlo fluentno, tako da čitalac bez zapinjanja prati tok njegovih misli, ali ne prelazi u onu vještačku dopadljivost kojoj su skloni čak i neki današnji politički analitičari samo da bi se dopali široj čitalačkoj publici.

Naprimjer, u kolumni "Mogu li mrtvi fazani letjeti" sa podnaslovom "Povlašćenika će biti sve dok ovom zemljom, društvom, državom ne zavlada vladavina prava umjesto vladavine straha", kritika vlasti je krajnje argumentirana, ali kolumnista se ne bavi političkim komentatorstvom nego je zapitan kako to da narodu sve prolazi, kako to da vladaju demagozi obrazlažući kakva je to demagogija. Poseže za citatom pjesme "Kad fazani lete" kultne rok-grupe "Azra" i njenog frontmena briljantnog stihopisca Branimira Johnnija Štulića: "Rekoh sebi: Moj Bože, koliko demagogije sustavno poredane u artiljerijske salve / koliko pokradenih misli iza kojih ne stoji ništa osim mržnje, sujete, vlasti / I koliko pokvarenosti treba da se izlije pred naše noge / I kako je do neprepoznavanja dovedena suština prevare..." "Moguće je da samo meni smeta što mi, ustvari, finansiramo i plaćamo njihovo izživljavanje na(d) nama. Moguće je da sam i ja demagog i da je najgora od svih demagogija iskazana u staroj kineskoj poslovice da je 'bolje biti često sretan nego često u pravu'. I u pravu su. Naročito je loše biti u pravu u onome u čemu je vlast u krivu. Sve je moguće i ništa nije isključeno. Može i iz prazne puknuti, može i metla pući kao top, mogu i mrtvi fazani

letjeti iznad naših glava i to tako da nijedan ne pada... i sve to može i ne mora biti i politika i demagogija, ali znam da laž ni nakon hiljadu ponavljanja ne može postati istina, ali da će tako biti dokle god je glupih podanika, slijepih sljedbenika i beskrupuloznih (nad)moćnika, sve redom povlašćenika, a njih će biti sve dok ovom zemljom, društvom, državom ne zavlada vladavina prava umjesto vladavine straha.”³²

Kolumnista se prvo zapita nad problemom, pojavom, situacijom ili događajem, onda ga elaborira donoseći podatke koji nisu eksploatirani u javnoj sferi i slaže priču u kojoj nalazimo zaostavštine iz svenarodnih tradicija, narodne misli i izreke, filozofsko-sociološke sentence, kao i citate suvremenika. Njegova misao nikad se ne razvodnjava nego je pisac drži čvrsto kao ribar mrežu sa ulovljenim kapitalcem i polako je iznosi na obalu. Obala je sigurno tle zaključka u kojem je zaokružen stav s jasnom i jakom poantom. Posebno je upečatljivo to što nijedna kolumna ovoga autora nije bila direktno adresirana “ad hominem”, ali je zato svaka “in medias res”, prozivačka i demonstrativna.

“Naši su pisci i pjesnici antologijski, oni pišu samo klasike koje svijet tek treba da otkrije, naši pjevači, pjevačice i pjevaljke osvajaju regionalna srca i još poneke organe, za naše glumce, režisere i producente Hollywood je Bollywood! No, zasigurno među najboljim i najvećim stvarima / ljudima koje imamo su naši političari, rukovodioci i funkcioneri!”³³

Kolumne Edina U. Kukavice pripadaju tipu intelektualnih promišljanja i determiniraju refleksivnost i logičnost kao temeljne esencijalne obrasce. Autorova velika eruditivnost i snažna osobnost i autoritativan stav, uz blagu dozu sarkazma, donose mu pijetet onoga čiji se zapisi čitaju, promišljaju i koji se daleko čuju.

Dragan Bursać je kolumnista portal i online novinarstva u recentnom digitalnom dobu, premda je kolumnista više od jednog desetljeća. Njegov pristup aktualnoj problematici je kategoričan i izravan, eruditivan i moralno stoji na čvrstim postulatima etike. Portal “Buka”, čiji je urednik i njegovo najprepoznatljivije kolumnističko ime, samim nazivom “Buka” eklatantno i izričito govori u prilog njegovoj novinarskoj matrici. “Buka” govori da se nalazimo u zaglušujućem socio-medijskom prostoru koji je (ne)moguće pretvoriti iz kakofonije i logoreičnosti u polifonu melodiju gdje zakon harmonije povezuje više glasova tako da niko nikome ne upada u glas.

---

³² Kukavica, U. Edin, *Fantom slobode*, Sarajevo: Sabah print, 2018, 21–23.

³³ Ibidem, 28.

Dragan Bursać se u svojim kolumnama konfrontira sa onim materijaliziranim fenomenima u Bosni i Hercegovini, koji su uvijek na razdjelnici “vjerovali ili ne”, ali i sa konkretnim ličnostima, pod imenom i prezimenom, na kojima (ni)je krimen. Bursać je dobio nekoliko nagrada kao najbolji novinar, jer njegovi tekstovi diraju u samo žarište problema, a on osobno ide dalje u raskrinkavanje odgovornih i glas je savjesti i pravdoljublja iako nailazi na ozbiljne prijetnje od neistomišljenika.

Njegov kolumnizam je ustvari antipolitički, revolucionaran u idealističko-pravdoljubivom kodeksu i sociološki je delikatan, jer ono što ga se duboko tiče, on to i dovede do potpunog razgolićenja. Jedan je od rijetkih kolumnista koji je i istraživač i izvještač i analitičar, a koji ima toliko hrabrosti i motivacije da nastavi provocirati svojim tvrdnjama one koji su prozvani jer su neprijatelji demokratskih procesa, i ne odustaje od rješenja. Njegov je značaj neosporan, pogotovo ako se uzme u obzir da je on najglasniji kritičar političke vlasti i ustrojstva Republike Srpske, gdje živi i radi, ne štedeći naravno ni cjelokupan politički aparat Bosne i Hercegovine, iznoseći nelogične, nemoralne i nehumane poteze i konkretna (ne)djela ovoga postratnoga somnambulnog uređenja.

Riječ je o autoru kojeg odlikuje nezavisnost, profesionalizam i nepopustljivost uz visoku dozu kritičizma. Bursać se više služi novinarskom jasnoćom i konciznošću, bogatog je vokabulara i stila, njegov svaki tekst je kao buntovna revolucionarna pjesma. Baš kao da sa “O, Bella ciao” na usnama ispisuje svoja mišljenja. Uostalom, to je i naziv njegove kolumne na Al Jazeera – “Mišljenja”.

“Ime Hadžire Avdić mora znati svaki školarac ove zemlje, inače smo i mi osuđeni na smrt u zaboravu ljudskosti.”³⁴

“Majica sa sramnim natpisom – Nož, žica – iako povučena, zapravo jedna je vrsta nacionalističkog, ali i državnog manifesta.”³⁵

“I na koncu, šta dobijete, kada blatite i napadate jednog Dragana Bjelogrića ili Seku Sablić? Pa dobijete medicinski karton i dijagnozu Srbije danas. Dobijete realnost u kojoj će u slavu nepismenih i zatucanih Vučićeva hunta vladati još dugo, dugo! A ono nešto malo umjetnika su doslovno među lučonošama nevelikog, titravog svjetla u Srbiji.”³⁶

---

³⁴ <https://balkans.aljazeera.net/opinions/2021/1/9/sve-smrti-hadzire-avdic> (pristupljeno 17. 1. 2021)

³⁵ <https://balkans.aljazeera.net/opinions/2021/1/15/noz-zica-genocid-za-cijelu-porodicu> (pristupljeno 17. 1. 2021)

³⁶ <https://balkans.aljazeera.net/opinions/2020/12/3/seka-sablic-i-dragan-bjelogric-najveci-neprijatelji-danasnje-srbije> (pristupljeno 17. 1. 2021)

“Šta bi na kraju sa centarforom, masovnim zločincem, prvim gospodarom urbicida, kulturocida i elitocida? Šta bi sa kreatorom najmonstrouznije laži rata na teritoriji Bosne i Hercegovine? Pa, eno ga u Beogradu. Živi spokojno, kao slobodan čovjek, bez bilo kakve kazne, sa nekakvom, nikad do kraja, provedenom istragom i bez reakcije sudstva i tužilaštva. Živi potpuno mirno i normalno, kao da se ništa desilo nije. A svi oko njega – i Slobodan Milošević, i Radovan Karadžić, i Ratko Mladić, i njegovi nasljednici, Stanislav Galić i Dragomir Milošević, svi su optuženi i sa punim pravom osuđeni za zlodjela koja su učinili. Samo, eto ovaj demijurg, pokretač zla, ovaj neuspješni Željini fudbaler, ovaj malograđanski Neron, živi potpuno bezbrižno, bez osjećaja krivice, bez srama, stida, ali i potjernice.”³⁷

Svaki od navedenih citata kao i na stotine drugih kolumni Dragana Bursaća jamstvo su vjerovanja u autoritet jednog pisca, garancija u to da je ispisano više od jednog običnog ličnog stava koji će do sutra biti preplavljen brojnim drugim običnim kolumnističkim stavovima. On pripada plejadi rijetkih slobodomislećih intelektualaca koji su hrabri i natprosječno inteligentni i pismeni, uz to i oni čija se riječ poštuje.

Kolumne Dragana Bursaća su provokativne u svojoj istinoljubivosti, one su pisane u stilu “ja osjećam”. Ne apstrahirajući dubinu misli, dubina emocija kao intuitivna abeceda isplivava kad upotrebljava upravni govor u prepričavanju događaja iza kojeg stoji nedvosmisleni autorov stav. I čitatelj osjeća da on piše “lako”, ponegdje i impulsivno, ali rječnikom koji “dira” unutrašnje biće onog koji se usudi da tu količinu nedvosmislene istine iskonzumira.

Ovaj tip kolumne je osuvremenjena klasična novinsko-publicistička kolumna koja se objavljuje na web-stranicama i komunicira sa javnošću u tom cyber-prostoru, međutim, autor ulazi i u domove građana preko televizijskih medija koji ga redovito intervjuiraju i pitaju za mišljenje o socio-političkom realitetu Bosne i Hercegovine.

Kao oštro i britko pero, veoma je cijenjen u javnom prostoru jer je beskompromisni kritičar paradoksalne poslijeratne političke nacionalističke ratnohuškačke retorike.

Dario Džamonja. Ako je ikad iko ispod bosanskohercegovačkog medijskog neba postao prepoznatljiv po svom unikatnom stilu od svoje prve ispisane kolumne, to je Dario Džamonja. Njegov jedinstven šarm ležao je u lakoći

---

³⁷ <https://balkans.aljazeera.net/opinions/2020/8/29/kako-je-osimov-saigrac-spalio-sarajevsku-vijecnicu> (pristupljeno 17. 1. 2021)

pisanja, a intenzitet proživljenog, koji dolazi iz svake riječi, doticao je izravno onoga kome se obraćao. Džamonja je i bulevarski rječnik upotrebljavao kao veliki pisci svoje rafinmane.

Na početku je sve izgledalo kao kolumna; njegova rubrika, omeđen prostor, pisanje u ja-formi, lični doživljaj okoline i sebe, ulica, grada, socijalna slika, problemi u svakodnevicu, sukob sa autoritetima, kritika jednog raspadajućeg sistema, i to sve iz ugla “malog” čovjeka.

A onda je prestala to biti kolumna prema definiciji i postala literarna forma. Tako je Džamonja od svoje prve knjige “Zdravstvena knjižica”, ustvari, i službeno književnik. Put od kolumniste do beletriste prošao je u samo nekoliko godina. Njegove su priče idalje zadržavale tu “rubriciranost”, ponekad su nosile i datu informativnost, ali je kolumna sve više postajala obojena ličnim svjedočanstvom o licima, pojavama i događajima koje vrijedi upamtiti, i njih i sve njihove karakterističnosti koje je Džamonja maestralno uvodio u dramsku radnju.

On se tako transformirao u portretistu svojih omiljenih likova, ali je ponajprije otkrivao sebe.

“Ako ti jave da sam pao na razoranim, sleđenim poljima Flandrije, da me je pokosio šrapnel – ti nemoj da budeš tužna i nemoj plakati pred svijetom, jer vrlo dobro znaš da iz mojih grudi ne mogu da niknu suncokreti niti se moje kapi krvi mogu pretvoriti u makove... To je sve jedna obična literarna konstrukcija, a da ne pričamo o tome što ja nikad nisam ni vidio Flandriju niti je ona vidjela mene.”³⁸

Ovaj fragment iz kolumne “Ako ti jave da sam pao” govori u prilog tvrdnji da je Džamonja čovjek sa dušom lirika, posljednji sarajevski boem koji svoju ličnu tlapnju i nostalgiju pretvara u melanholiju koja se iz duška čita.

Njegov pripovjedni opus je divergentan, bez obzira na to o kome ili čemu piše. To “razgovorno” u njegovim pričama je sok *momentuma*, nepovratnog događaja i riječi koja se ne može povući. A treba je zapisati da ostane i ne izgubi se u duhanskom dimu i ljudskom zaboravu.

“Šef prijemne komisije je bio onaj patuljak, ćelav kao bilijarska kugla, Šefkija Žuljević, poznat po tome što je bio jedini profesor na fakultetu koji nikad nije doktorirao: uvijek je imao neko opravdanje – te, posvađao se sa ženom i ona mu bacila doktorsku disertaciju u peć, te doktorsku disertaciju 'pojela maca', te vjetar dunuo i otpuhao je kroz prozor... Ali, kako je bio

---

³⁸ <http://dariodzamonja.blogspot.com/2012/07/ako-ti-jave-da-sam-pao.html> (pristupljeno 16. 1. 2021)

prvoborac i komunist sa velikim 'K', rok za doktorat mu se prolongirao sve od rata pa naovamo...Ponudio sam ga cigaretom, a on se sav nakočeperio k'o horoz i s neskrivenim ponosom, baš kao da je izmislio teoriju relativiteta, kucnuvši se po prsima, rekao: 'Ovaj čovjek to nikad nije okusi'.”³⁹ Odlomak iz kolumne “Ničeanac” prikazuje karakterističnost “osobnog” u literarnom žurnalizmu, duhovitost i sarkazam, razgolićavanje vlastitog habitusa ali i imenovanja stvarnih osoba koje su ulaskom u literature postale fikcionalne.

Kolumnistička je i opservacija i zaključak kao krajnja misao – sukus o tome šta nas može naučiti neki događaj. Dario Džamonja ne opominje, ne apelira, ne docira. Premda su njegove kolumne prešle u literaturu, ovaj majstor kratke priče zaslužan je što su se njegovi sljedbenici naučili vrednovanju kolumne.

Zaključak

Kolumna jeste novinsko-publicistički žanr. Njenu primamljivu medijsku DNK nije moguće osporiti niti zamijeniti za drugu. Vrijednost joj je sve manja kako je svijet digitalnih medija zatrpan šarolikom plejadom onih koji žele biti kolumnisti i u egomaniru upadaju u prostor koji je samo do jučer pripadao profesionalcima – dugogodišnjim cijenjenim novinarskim imenima, poznatim piscima, publicistima i intelektualcima. Ipak, idalje je visoko pozicionirana u odmjeravanju autorskih snaga s drugim novinskim žanrovima. Kolumnisti koji budu najviše čitani nastavit će pisati, a kolumna će svakako preživjeti i krizu autorstva. Kolumna prati novinu. Novina prati trendove. Ako se novine potpuno prebace u virtualni prostor, i kolumna će. Ali će svakako ostati privlačna za one koji traže “dušu” i “um” u paketu.

---

³⁹ <http://dariodzamonja.blogspot.com/2012/07/niceanac.html> (pristupljeno 16. 1. 2021)

Literatura

1. Connery, Th., 1992. *A sourcebook of American Literary Journalism: Representative Writers in an Emerging Genre*. New York: Green Wood Press. Dostupno na: <https://www.amazon.com/Sourcebook-American-Literary-Journalism-Representative/dp/0313265941> (17. 1. 2021).
2. Dizdar, S., Prvi bošnjački novinar Mehmet Šakir Kurtćehajić (1844–1872), u Bosniaca. Sarajevo: Kulturno naslijeđe, 2017. Dostupno na: <http://bosniaca.nub.ba/index.php/bosniaca/article/view/66> (pristupljeno, 12. 1. 2021).
3. Grbelja, J., Sapunar, M., Novinarstvo, teorija i praksa, Zagreb: MGC, 1993.
4. Juka, D., Priručnik za novinske novinare, Čitluk: Matica hrvatska, 2007.
5. Kukavica, E. U., Kamo dalje rođače, Sarajevo: Sabah print, 2017.
6. Kukavica, E. U., Fantom slobode, Sarajevo: Sabah print, 2018.
7. Obradović, Đ., Kolumne nisu novinski rod, Dubrovnik: Medianali, 2008.
8. Stojanović, M., Uvod u teoriju žanrova. Pančevo: Mali Nemo, 2009.
9. Todorović, N., Literarni žurnalizam. Beograd: Kultura, 2011.
10. Tošović, B., Funkcionalni stilovi. Beograd: Beogradska knjiga, 2002.
11. Tucaković, Š., Leksikon mas-medija. Sarajevo: Prosperitet, 2004.
12. Vreg, F., Demokratsko komuniciranje, Sarajevo: NUBBIH-FPN, 1991.
13. Yousafzai, M., Lamb, C., Ja sam Malala. Zagreb: Profil knjiga, 2013.
14. <https://www.znacenjereci.com/kolumna-kolumnista-znacenje-pojmova/> (pristupljeno 30. 12. 2020).
15. <https://www.britannica.com/topic/columnist> (pristupljeno 9. 1. 2021).
16. <https://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/gdje-su-kolumnistice> (pristupljeno 13. 1. 2020).
17. https://www.researchgate.net/publication/336020403_Column_-_What%27s_It_All_About_and_Its_Role_in_Journalism (pristupljeno 10. 1. 2021).
18. <https://studentski.hr/vijesti/na-danasnji-dan/dan-je-kolumni-evo-kada-su-se-prvi-put-pojavile> (pristupljeno 29. 12. 2020).
19. <https://www.ifj.org/> (pristupljeno 29. 12. 2020).
20. <https://www.britannica.com/topic/columnist> (pristupljeno 9. 1. 2021).
21. <https://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/gdje-su-kolumnistice> (pristupljeno 13. 1. 2020).
22. <https://www.media.ba/bs/novinarstvo-tehnikiforme-novinarstvo-tehnikе-i-forme/sta-je-narativno-novinarstvo-i-kako-ga-pisati> (pristupljeno 9. 1. 2021).
23. <http://pressedan.unin.hr/kolumna-o-kolumni.html> (pristupljeno 9. 1. 2021).
24. <https://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/gdje-su-kolumnistice> (pristupljeno 13. 1. 2020).
25. https://hr.wikipedia.org/wiki/Edin_Urjan_Kukavica (pristupljeno 14. 1. 2021).
26. https://sh.wikipedia.org/wiki/Dragan_Bursa%C4%87 (pristupljeno 14. 1. 2021).

27. https://bs.wikipedia.org/wiki/Dario_D%C5%BEamonja (pristupljeno 14. 1. 2021).
28. <https://balkans.aljazeera.net/opinions/2021/1/9/sve-smrti-hadzire-avdic> (pristupljeno 17. 1. 2021).
29. <https://balkans.aljazeera.net/opinions/2021/1/15/noz-zica-genocid-za-cijelu-porodicu> (pristupljeno 17. 1. 2021).
30. <https://balkans.aljazeera.net/opinions/2020/12/3/seka-sablic-i-dragan-bjelogrljic-najveci-neprijatelji-danasnje-srbije> (pristupljeno 17. 1. 2021).
31. <https://balkans.aljazeera.net/opinions/2020/8/29/kako-je-osimov-saigrac-spalio-sarajevsku-vijecnicu> (pristupljeno 17. 1. 2021).
32. <http://dariodzamonja.blogspot.com/2012/07/ako-ti-jave-da-sam-pao.html> (pristupljeno 16. 1. 2021).
33. <http://dariodzamonja.blogspot.com/2012/07/niceanac.html> (pristupljeno 16. 1. 2021).